

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

İNŞAAT SEKTÖRÜNDE KAYIT DIŞI İSTİHDAMIN İNCELENMESİ: DENİZLİ İLİ ÖRNEĞİ

AN INVESTIGATION ON INFORMAL EMPLOYMENT IN THE CONSTRUCTION SECTOR: THE CASE OF THE PROVINCE OF DENİZLİ

Öğr. Gör. Dilek ŞENEL¹

ÖZ

Kayıt dışı istihdam, kayıt dışı ekonominin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayıt dışılık, birçok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye’de de sosyal ve ekonomik sorunlara yol açmaktadır. Kayıt dışı istihdam, bazen yapılan faaliyetlerin ilgili kurum ve kuruluşlara hiç bildirilmemesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bazen de yapılan faaliyetlerin ilgili kurum ve kuruluşlara gerçek değerleri üzerinden bildirilmemesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Ancak ne şekilde olursa olsun, kayıt dışılığa ilişkin kayıplar, ülke ekonomilerini gün geçtikçe daha fazla yormaktadır. Bu çalışma Türkiye’de TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren firmaların kayıt dışılığa ilişkin durumlarını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Türkiye İstatistik Kurumu 2016 yılı Hane Halkı İşgücü Anketi ve Gelir Yaşam Koşulları mikro veri setlerinden yararlanılmıştır. Öte yandan Denizli ilinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren firmalarda yer alan işçi ve işverenlerle derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Çalışma kapsamında; inşaat sektöründe kayıt dışı çalışmanın, genel kayıt dışılık oranına göre daha yüksek olduğu, ancak TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösterenlerin, genele oranla daha az kayıt dışı çalıştıkları tespit edilmiştir. Türkiye dışında doğanların yaklaşık %78’inin kayıt dışı çalıştığı, okuma yazma bilmeyenlerin, okuma yazma bilenlere göre daha fazla kayıt dışı çalıştığı, yarı zamanlı çalışanların, tam zamanlı çalışanlara göre daha fazla kayıt dışı çalıştığı tespit edilmiştir. Ayrıca bireylerin geliri arttıkça kayıt dışılığın azaldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kayıt Dışı İstihdam, TR 32, İnşaat Sektörü, Denizli, TÜİK Mikro Veri Setleri.

JEL Sınıflandırma Kodları: J11, J21, J46.

ABSTRACT

Informal employment emerges as a reflection of informal economy. Informality, as in many developing countries, is a cause of social and economic problems in Turkey as well. Informal employment sometimes emerges from the fact that the activities carried out are not reported to the relevant institutions and organizations. In other cases, it arises as a result of the fact that the activities carried out are not reported to the relevant institutions and organizations at their actual values. However, whatever the case, the loss of informality tends to exhaust the country's economy day by day. The study reveals the situation of informality for the companies of construction TR32 region in Turkey. In this context, 2016 Household Labor Force Survey of Income and Living Conditions micro data sets of Turkey Statistical Institute are utilised. On the other hand, in-depth interviews are conducted with employees and employers of the companies operating in the construction sector in the province of Denizli. In this scope; it is found that informal working in the construction sector is higher than the general informality rate, but it is also found that those working in the construction sector in TR32 region have less informality compared to the general

¹ Pamukkale Üniversitesi, Kale Meslek Yüksekokulu, dsenel@pau.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6604-1989>

rate. Approximately 78% of those who were born outside of Turkey are determined to be unregistered; the illiterates are found to be working more informally than the illiterates, and it is found that part-time workers are more informal than full-time workers. Moreover it is also determined that as the income of the individuals increases, the informality decreases.

Keywords: Informal Employment, TR 32, Construction Sector, Denizli, TURKSTAT Micro Data Sets.

JEL Classification Codes: J11, J21, J46.

1. GİRİŞ

Kayıt dışı istihdam, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin temel sorunlarından biridir. Her ne kadar gelişmiş ülkeleri de etkisi altına alsın, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal yapıları, kayıt dışı istihdamı tolare etmekte zorlanmaktadır. Bu sosyal yaranın tedavisi için ülkemizde 1980'li yıllardan itibaren birtakım önlemler alınmaya başlanmış ve kayıt dışı istihdam ile ilgili mücadele yoluna gidilmiştir.

Kayıt dışı istihdam, istihdam içerisinde yer alan kişilerin faaliyetlerini hiçbir resmi kuruma bildirmemesi, gerçeğin altında bildirmesi veya usulüne uygun bildirmemesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum, kısa vadede işverenlerin avantajına bir durum yaratmaktayken, uzun vadede işçilerin birtakım haklardan mahrum kalmalarına, ayrıca devletin vergi ve prim gibi gelirlerinin düşmesine, kamu maliye dengesinin bozulmasına sebebiyet vermektedir. Bu bozulmalar, toplum içerisinde kamu otoritesine ve sosyal güvenlik sistemine olan inancı da olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu çalışma inşaat sektöründe faaliyet gösteren işverenlerin ve çalışan işçilerin kayıt dışılığa ilişkin durumlarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında TÜİK mikro veri setlerinden yararlanılmıştır. TÜİK'dan elde edilen veriler SPSS istatistik programı ile analizler yapılmak suretiyle durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Öte yandan çalışma kapsamında Denizli ilinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren 15 işveren ve aynı işyerinde çalışan 15 işçi ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Bu mülakat sonucunda elde edilen veriler TÜİK verileri ile kıyaslanmak suretiyle, TR 32 bölgesinde inşaat sektöründeki kayıt dışılığa ilişkin durum değerlendirilmiştir.

2. KAYIT DIŞI İSTİHDAM KAVRAMI

Kayıt dışı ekonomi, yeraltı ekonomisi, illegal ekonomi, gayri resmi ekonomi, marjinal ekonomi, görünmeyen ekonomi, paralel ekonomi olarak da literatürde ifade edilebilmektedir. Kayıt dışı ekonomi, alışlagelen istatistiksel yöntemlerle tahmin edilemeyen, gayri safi milli hasılanın içine dâhil edilmesine olanak tanınmayan ancak gelir yaratan faaliyetlerin tümü olarak ifade edilebilmektedir (Baldemir vd., 2005: 232).

Kayıt dışı istihdam ise kayıt dışı ekonominin bir parçasıdır ve kayıt dışı istihdam; resmi kurumlara bildirilmesi gereken kişilerin, ya hiç bildirilmemesi, ya gün veya kazanç olarak eksik bildirilmesi ya da usulüne uygun bildirilmemesi ile karşımıza çıkan durumu ifade etmektedir.

İşverenleri kayıt dışılığa yönelten unsurlar incelendiğinde en çok, işçilik maliyetlerinin yüksekliği karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan işçileri kayıtlı olarak gösterebilmek için gerekli bürokratik işlemler de oldukça çoktur. İşçiler açısından bakıldığında ise, daha fazla gelir elde etme arzusu, sosyal güvenlik sistemine olan inançlarının olmaması, uzun vadeli düşünmemeleri gibi sebeplerle kayıt dışılığa rıza göstermektedirler. Zaman zaman uygulamada işveren karşısında rekabet gücü neredeyse hiç olmayan işçilerin buna zorlandıkları da görülmektedir.

Bunun yanı sıra, sosyal güvenlik açısından önemli bir sorun olan kayıt dışılık, işçinin sağlık hizmetlerinden yararlanamamasına, emekli olamamasına veya geç emekli olmasına, emekli maaşının düşük olmasına da yol açmaktadır (Özgür ve Demirel, 2016: 927).

ILO'ya göre kayıt dışılığa, yoksulluk, imalat sektörünün düşük emek talebi, işgücü piyasasındaki esnekleşme, değişen üretim yapıları, ekonominin yeniden yapılanması, iş hukukuna ve mevzuata ilişkin tartışmalar ve ekonomik krizler yol açmaktadır (ILO, 2013:7).

Türkiye genelinde ve inşaat sektöründe kayıt dışılık oranları araştırılmış ve elde edilen bulgular Tablo 1'de verilmiştir. Buna göre Türkiye genelinde 2009 yılından 2017 yılına kadar kayıt dışı çalışanların oranı incelendiğinde yıllar içerisinde bir düşüş kaydedildiği görülmektedir. Zira Türkiye genelinde 2009 yılında kayıt

dışılık oranı %43,84 iken 2017 yılında bu oran %33,97'ye gerilemiştir. İnşaat sektörü incelendiğinde ise, kayıt dışılık oranı, Türkiye ortalamasından yüksek seyretmektedir. Türkiye genelinde 2009 yılı itibariyle çalışanların %43,84'ü kayıt dışı çalışmakta iken, Türkiye'de inşaat sektöründe çalışanların %54,29'u kayıt dışı çalışmaktadır. Her ne kadar 2009 yılından bu yana inşaat sektöründe de kayıt dışılık düşüş gösterse de, inşaat sektöründe çalışanların, genele orana daha fazla kayıt dışı çalışmaları saptanmıştır. Ancak her iki boyutta da kayıt dışı çalışmanın yıllar itibariyle düşüş eğilimi gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 1. Türkiye'de ve İnşaat Sektöründe Kayıt Dışılık Oranları

Yıllar	Türkiye (%)	İnşaat Sektörü(%)
2009	43,84	54.29
2010	43,25	52.34
2011	42,05	49.88
2012	39,02	45.35
2013	36,75	40.12
2014	34,97	36.61
2015	33,57	35.58
2016	33,49	35.76
2017	33,97	35.80

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistiklerinden derlenmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE BULGULAR

Araştırma 2018 yılında Türkiye'de TR32 bölgesi olarak ifade edilen Aydın, Denizli ve Muğla bölgesinde inşaat sektöründe çalışanların kayıt dışılığa ilişkin durumlarını ortaya koyabilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda TÜİK Hane Halkı İşgücü Anketi (HHİA) verileri 2016 yılı Gelir Yaşam Koşulları Anketi (GYK) 2016 yılı verilerini kullanmak suretiyle araştırma gerçekleştirilmiştir. TÜİK mikro veri setlerinden elde edilen veriler SPSS istatistik programı ile analiz edilmek suretiyle değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında ayrıca Denizli'de faaliyet gösteren inşaat sektöründeki işçi ve işverenlerle mülakat yapılarak kayıt dışı çalışmaya ilişkin veriler toplanmıştır. Bu kapsamda inşaat sektöründe faaliyet gösteren 15 işveren ve 15 işçi ile derinlemesine mülakat yapılmak suretiyle veri toplanmıştır. Bu çalışmada, nicel araştırma yönteminin yanı sıra, derinlemesine mülakat yolu ile derlenen nitel araştırma yöntemi de kullanılmıştır.

Bu çalışmada, olasılığa dayalı olmayan örneklem yöntemlerinden "kartopu" yöntemi kullanılmıştır. Kartopu yönteminde çalışmadaki ilk örneklem birimi tesadüfi olarak seçilmektedir. Sonrakiler ise bir önceki örneklemin referansı ile olasılıklı olmayan örneklem yöntemi ile seçilmektedir. Çalışmayı yapan kişi, hedef kitledeki, tesadüfi seçilen herhangi bir kişi ile görüşmekte ve o kişide, görüşebileceği başka bir kişiyi sormakta ve süreç bu şekilde devam etmektedir (Kavak, 2008: 201).

3.1. TÜİK Hane Halkı İşgücü Anketi 2016 Yılı Verilerine İlişkin Bulgular

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) mikro veri setleri aracılığıyla Hane Halkı İşgücü Anketi (HHİA) 2016 yılı verilerinden hareketle Türkiye'de TR32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösterenlerin kayıt dışılığa ilişkin durumlarını ortaya koymak amacıyla çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu veriler ışığında öncelikle demografik bulgulara değinilecek, daha sonra kayıt dışılığa ilişkin analizler verilecektir.

TÜİK HHİA 2016 yılı verilerinden hareketle Türkiye'de TR32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren çalışanların cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 2'de verilmiştir. Bu bağlamda TR32 bölgesinde toplam 79.370 kişi inşaat sektöründe faaliyet göstermektedir. Bunun %97,9'u erkek, %2,1'i kadın olarak belirlenmiştir. İnşaat sektöründe çalışanın bedensel güç gerektirmesinden kaynaklı olarak erkek çalışanların çoğunluğu beklenen bir durumdur. İnşaat sektöründe çalışanların doğum yerleri incelendiğinde ise işçilerin %94,6'sı Türkiye'de, %5,4'ünün ise Türkiye dışında doğdukları tespit edilmiştir. TR32 bölgesinde faaliyet gösteren işçilerin medeni durumları incelendiğinde, çalışmaya katılan katılımcıların %19,3'ü hiç evlenmediğini, %77,2'si evli olduğunu, %3,4'ü ise boşanmış olduğunu ifade etmiştir.

Son olarak da eğitim durumları tespit edilmiştir. Bu kapsamda yapılan araştırma çerçevesinde %81,3'ü ilköğretim ve altı seviyesinde eğitime sahiptir. Lise ve dengi okullardan mezun olanların oranı %14,5 iken, üniversite mezunlarının oranı %4,2 olarak karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen bulgular, Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. TR 32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	77.676	97,9
Kadın	1.695	2,1
Toplam	79.370	100,0
Doğum Yeri	Sayı	Yüzde
Türkiye	75.108	94,6
Yurtdışı	4.262	5,4
Toplam	79.370	100,0
Medeni Durum	Sayı	Yüzde
Hiç evlenmedi	15.344	19,3
Evli	61.292	77,2
Boşandı	2.734	3,4
Toplam	79.370	100,0
Eğitim Durumları	Sayı	Yüzde
İlköğretim ve altı	64.527	81,3
Lise	11.500	14,50
Yüksekokul ve üzeri	3.343	4,20
Toplam	79.370	100,0

Kaynak: TÜİK HHİA 2016 yılı veri setlerinden derlenmiştir.

Araştırmaya TR32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren işçilerin işteki durumlarını tespit etmek üzere analizler gerçekleştirilerek suretiyle devam edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen veriler Tablo 3’de verilmiştir. Tablo 3’deki veriler ışığında, TR32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren işçilerin %77,8’i ücretli veya yevmiyeli olarak çalışmaktadır. Bunların %9,4’ü işveren, %10,9’u kendi hesabına, %1,9’u ise ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır.

Tablo 3. TR 32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların Çalışmaya İlişkin Durumları

İşteki Durumları	Sayı	Yüzde
Ücretli veya Maaşlı	61.740	77,8
İşveren	7.474	9,4
Kendi hesabına	8.648	10,9
Ücretsiz aile işçisi	1.508	1,9
Toplam	79.370	100,0
İşyeri Ana Faaliyet Durumları	Sayı	Yüzde
Bina inşaatı	37.666	47,5
Bina dışı yapıların inşaatı	5.131	6,5
Özel inşaat faaliyetleri	36.574	46,1
Toplam	79.370	100,0
İşyeri Çalışan Sayısı	Sayı	Yüzde
10 ve daha az	65.277	82,2
11-19 kişi	3.993	5,0
20-49 kişi	5.934	7,5
50 veya daha fazla	4.167	5,3
Toplam	79.370	100,0
Çalışma Şekilleri	Sayı	Yüzde
Tam zamanlı	71.419	90,0
Yarı zamanlı	7.951	10,0
Toplam	79.370	100,0
Çalışma Saatleri	Sayı	Yüzde
0-30 saat	17.335	21,8
31-45 saat	14.736	18,6
46 saat ve üstü	47.300	59,6
Toplam	79.370	100,0

Kaynak: TÜİK HHİA 2016 yılı veri setlerinden derlenmiştir.

Araştırmaya TR32 bölgesinde inşaat sektöründe çalışanların işyerlerinin ana faaliyetlerine göre durumlarını tespit etmek üzere devam edilmiştir. Bu bağlamda inşaat sektöründe çalışanların %47,5'i bina inşaatında, %6,5'i bina dışı inşaatı, %46,1'i ise özel inşaatı faaliyet göstermektedir.

TR 32 bölgesi inşaat sektöründe çalışanların işyerlerindeki çalışan sayıları incelendiğinde; işyerinde 10 kişi ve daha az işçinin bulunduğu yerde çalıştığını ifade edenlerin oranı %82,2'dir. İşyerinde 11 ile 19 kişi çalışanların oranı %5, 20 ile 49 arasında çalışanların oranı %7,5 iken, 50 veya daha fazla işçi çalıştıranların oranı ise %5,3 olarak belirlenmiştir.

TR32 bölgesinde inşaat sektöründe çalışanların tam zamanlı mı, yoksa yarı zamanlı çalıştıkları araştırılmıştır. Bu bağlamda çalışanların %90 tam zamanlı, %10'u ise yarı zamanlı çalıştıkları saptanmıştır.

TR32 bölgesinde inşaat sektöründe çalışanların çalışma saatleri TÜİK HHİA 2016 yılı verilerine dayanılarak saptanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda inşaat sektöründe kısmi süreli olarak çalışanların yani haftada 30 saatin altında çalışanların oranı %21,8 iken, haftada 45 saatte kadar çalışanların oranı %40,4 olarak karşımıza çıkmaktadır. Haftada 46 saat ve üzerinde çalıştıklarını ifade edenlerin oranı ise %59,6 olarak tespit edilmiştir. İnşaat çalışan işçilerin yarısından fazlasının fazla mesai yaptığı saptanmıştır. Elde edilen veriler, Tablo 3'de verilmektedir.

3.1.1. Türkiye'de TR32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) Kayıtlılık

TR 32 bölgesinde kayıt dışı çalışılıp çalışılmadığını tespit etmek üzere, çalışanların sosyal güvenlik durumlarına kayıtlı olup olmadıkları araştırılmıştır. HHİA 2016 yılı verilerinde göre bu bölgede inşaat sektöründe çalışanların %66,7'si Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)'na kayıtlı olduklarını ifade etmekteyken, kayıtlı olmadıklarını belirtenlerin oranı %33,3 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oran Tablo 1'de yer alan 2016 yılı inşaat sektöründeki kayıt dışılık oranı olan %35,76'nın altındadır. Bu, TR32 bölgesinde inşaat sektöründe çalışanların, tüm Türkiye'de çalışanlara nazaran daha düşük seviyede kayıt dışı çalıştıklarını göstermektedir.

Tablo 4. Türkiye'de TR32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) Kayıtlılık

	n	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	52.920	66,7	66,7	66,7
Hayır	26.450	33,3	33,3	100,0
Toplam	79.370	100,0	100,0	

Kaynak: TÜİK HHİA 2016 yılı veri setlerinden derlenmiştir.

3.1.2. TR 32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların Kayıt Dışlıklarının Cinsiyetlerine Göre Durumları

TÜİK HHİA 2016 yılı verilerinden hareketle TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren çalışanların cinsiyetleri bakımından kayıt dışı çalışmaları incelenmiştir. Bu bağlamda elde edilen veriler Tablo 5'de verilmiştir. TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe erkeklerin %65,9'u kayıtlı çalışırken, %34,1'i kayıt dışı çalıştığı belirlenmiştir. Kadınlar incelendiğinde ise, inşaat sektöründe çalışan tüm kadınların kayıtlı çalıştığı tespit edilmiştir. Kadınlarda karşımıza çıkan %100 kayıtlı çalışma oranı, kadınların inşaat sektöründe daha ziyade beden gücü değil, beyin gücü gerektiren işlerde çalışmasından ve genel olarak mimar, mühendis veya masa başı işlerde faaliyet göstermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 5. İnşaat Sektöründe Çalışanların Cinsiyetleri ile Kayıt Dışılık Karşılaştırması

		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kadın	
Kayıtlı	Sayı	51225	1695	52920
	% Kayıtlılık	96,8%	3,2%	100,0%
	% Cinsiyet	65,9%	100,0%	66,7%
	% Toplam	64,5%	2,1%	66,7%
Kayıt dışı	Sayı	26450	0	26450
	% Kayıtlılık	100,0%	0,0%	100,0%
	% Cinsiyet	34,1%	0,0%	33,3%
	% Toplam	33,3%	0,0%	33,3%
Toplam	Sayı	77675	1695	79370
	% Kayıtlılık	97,9%	2,1%	100,0%
	% Cinsiyet	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	97,9%	2,1%	100,0%

Kaynak: TÜİK HHİA 2016 yılı veri setlerinden derlenmiştir.

3.1.3. TR 32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Doğum Yerleri ile Kayıt Dışılık Durumları

TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösterenlerin doğum yerleri ile kayıt dışılık durumları incelenerek, Tablo 6’da verilmiştir. Tablo 6’ya göre Türkiye doğumlu olanların %69,2’si bu sektörde kayıtlı olarak çalışmakta iken, %30,8’i kayıt dışı olarak çalıştığı tespit edilmiştir. Türkiye dışında doğanlar incelendiğinde ise, bunların sadece % 22,2’si kayıtlı çalışmakta iken, %77,8’i kayıt dışı çalışmaktadır. Bu durumda, Türkiye dışında doğanların, Türkiye’de doğanlara nazaran kayıt dışı çalışmayı tercih ettikleri ya da kayıt dışı çalışmak zorunda kaldıkları söylenebilmektedir.

Tablo 6. İnşaat Sektöründe Çalışanların Doğum Yerleri İle Kayıt dışılık Karşılaştırması

		Doğum Yeri		Toplam
		Türkiye	Yurtdışı	
Kayıtlı	Sayı	51972	948	52920
	% Kayıtlılık	98,2%	1,8%	100,0%
	% Doğum yeri	69,2%	22,2%	66,7%
	% Toplam	65,5%	1,2%	66,7%
Kayıt dışı	Sayı	23137	3314	26451
	% Kayıtlılık	87,5%	12,5%	100,0%
	% Doğum yeri	30,8%	77,8%	33,3%
	% Toplam	29,2%	4,2%	33,3%
Toplam	Sayı	75109	4262	79371
	% Kayıtlılık	94,6%	5,4%	100,0%
	% Doğum yeri	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	94,6%	5,4%	100,0%

Kaynak: TÜİK HHİA 2016 yılı veri setlerinden derlenmiştir.

3.1.4. TR 32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların Okur-Yazarlık Durumları ile Kayıt Dışılıklarının Karşılaştırılması

TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren çalışanların okur-yazarlık durumları ile kayıtlı çalışıp çalışmama durumları incelenmiştir. Bu kapsamda okuma yazma bilenlerin %75,5’i kayıtlı çalışmakta iken, %24,5’u kayıt dışı çalışmaktadır. Okuma yazma bilmeyenlerin ise % 61,6’sı kayıtlı çalışmakta iken, %38,4’ü kayıt dışı çalışmaktadır. Tablo 7’deki verilere göre, okuma yazma bilmeyenler, okuma yazma bilenlere göre daha fazla kayıt dışı çalıştıkları belirlenmiştir.

Tablo 7. İnşaat Sektöründe Çalışanların Okur-Yazarlık Durumları İle Kayıt Dışılık Arasındaki İlişki

		Okur Yazar Olup Olmama		Toplam
		Evet	Hayır	
Kayıtlı	Sayı	2954	318	3272
	% Kayıtlılık	90,3%	9,7%	100,0%
	% Okuryazar	75,5%	61,6%	73,9%
	% Toplam	66,7%	7,2%	73,9%
Kayıt dışı	Sayı	960	198	1158
	% Kayıtlılık	82,9%	17,1%	100,0%
	% Okuryazar	24,5%	38,4%	26,1%
	% Toplam	21,7%	4,5%	26,1%
Toplam	Sayı	3914	516	4430
	% Kayıtlılık	88,4%	11,6%	100,0%
	% Okuryazar	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	88,4%	11,6%	100,0%

Kaynak: TÜİK HHİA 2016 yılı veri setlerinden derlenmiştir.

3.1.5. TR 32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların Medeni Durumları ile Kayıt Dışılıklarının Karşılaştırılması

TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösterenlerin medeni durumları ile kayıt dışılıkları karşısındaki durumları incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre, hiç evlenmeyenlerin, evlilere ve boşananlara göre daha fazla kayıt dışı çalışmayı tercih ettikleri veya kayıt dışı çalışmaya zorlandıkları ifade edilebilir. Zira araştırma bulgularına göre hiç evlilik yapmayanların %38,3'ü, evlilerin %33,3'ü boşananların da %5,7'si kayıt dışı çalışmakta oldukları tespit edilmiştir. Hiç evlenmemiş olanların, kendilerinden başka çocuk ve eş gibi sorumluluklarının olmaması ve günü kurtarmaya çalışmaları, onları kayıt dışı çalışmaya yöneltiyor olabilmektedir.

Tablo 8. İnşaat Sektöründe Çalışanların Medeni Durumları ile Kayıt Dışılıklarının Karşılaştırılması

		Medeni Durum			Toplam
		Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı	
Kayıtlı	Sayı	9463	40878	2579	52920
	% Kayıtlılık	17,9%	77,2%	4,9%	100,0%
	% Medeni Durum	61,7%	66,7%	94,3%	66,7%
	% Toplam	11,9%	51,5%	3,2%	66,7%
Kayıt Dışı	Sayı	5882	20414	155	26451
	% Kayıtlılık	22,2%	77,2%	0,6%	100,0%
	% Medeni Durum	38,3%	33,3%	5,7%	33,3%
	% Toplam	7,4%	25,7%	0,2%	33,3%
Toplam	Sayı	15345	61292	2734	79371
	% Kayıtlılık	19,3%	77,2%	3,4%	100,0%
	% Medeni Durum	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	19,3%	77,2%	3,4%	100,0%

Kaynak: TÜİK HHİA 2016 yılı veri setlerinden derlenmiştir.

3.1.6. TR 32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların İşteki Durumları İle Kayıt Dışılıklarının Karşılaştırılması

TÜİK, çalışanları, ücretli veya yevmiyeli, işveren, kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işçisi olarak kategorize etmiştir. Bu kapsamda TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren işteki durumları ile kayıt dışılıkları arasındaki ilişki incelenmiştir. İnceleme kapsamında elde edilen veriler Tablo 9'da verilmiştir. Tablo 9'a göre kayıt dışı çalışmanın en fazla olduğu işteki durum, %36,1'i ile kendi hesabına çalışanları ifade etmektedir. Daha sonra %35,6 ile ücretli ve yevmiyeli çalışanlarda da kayıt dışılık oldukça fazla olarak göze çarpmaktadır. Sonrasında da sırası ile %19,4 ile ücretsiz aile işçileri, %13,8 ile de işverenlerin kayıt dışı çalıştıkları saptanmıştır. Kayıt dışılığın en fazla görüldüğü çalışan sınıflaması, kendi hesabına çalışanlar olarak belirlenmiştir. Burada kendi hesabına çalışanların, kanundan kaynaklanan birtakım yükümlülüklerinden kurtulmak ve maliyet avantajı sağlamak amacıyla bu yükümlülükleri yerine getirmediği düşünülmektedir.

Tablo 9. İnşaat Sektöründe Çalışanların İşteki Durumları İle Kayıt Dışlıklarının Karşılaştırılması

		İşteki Durum				Toplam
		Ücretli/ Yevmiyeli	İşveren	Kendi hesabına	Ücretsiz aile işçisi	
Kayıtlı	Sayı	39737	6440	5528	1215	52920
	% Kayıtlılık	75,1%	12,2%	10,4%	2,3%	100,0%
	% İşteki durum	64,4%	86,2%	63,9%	80,6%	66,7%
	% Toplam	50,1%	8,1%	7,0%	1,5%	66,7%
Kayıt dışı	Sayı	22004	1034	3120	293	26451
	% Kayıtlılık	83,2%	3,9%	11,8%	1,1%	100,0%
	% İşteki durum	35,6%	13,8%	36,1%	19,4%	33,3%
	% Toplam	27,7%	1,3%	3,9%	0,4%	33,3%
Toplam	Sayı	61741	7474	8648	1508	79371
	% Kayıtlılık	77,8%	9,4%	10,9%	1,9%	100,0%
	% İşteki durum	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	77,8%	9,4%	10,9%	1,9%	100,0%

Kaynak: TÜİK HHİA 2016 yılı veri setlerinden derlenmiştir.

3.1.7. TR 32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların Çalışma Şekilleri İle Kayıt Dışlıklarının Karşılaştırılması

Araştırmaya TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösterenlerin tam zamanlı ve yarı zamanlı çalışma olarak kayıt dışılıkları karşısındaki durumları incelenmek suretiyle devam edilmiştir. Yapılan analizler çerçevesinde yarı zamanlı çalışanların %68,7'si kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Tam zamanlı çalışanlarda ise bu oran %29,4 civarındadır. Tam zamanlı çalışanlardan kayıtlı olanlar incelendiğinde ise, tam zamanlı kayıtlı çalışanlar %70,6 civarında iken, yarı zamanlı kayıtlı çalışanlar %31,3 civarında olduğu tespit edilmiştir. Yarı zamanlı çalışmada kayıt dışılık bariz bir şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni, ikinci bir işte kayıtlı olarak çalışıyor olması, kontrolünün tam zamanlı çalışmaya göre daha zor olması olabilir. Çalışma şekillerine ilişkin elde edilen veriler Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. İnşaat Sektöründe Çalışanların Çalışma Şekilleri ile Kayıt Dışlıkları Arasındaki İlişki

		Çalışma Şekli		Toplam
		Tam Zamanlı	Yarı Zamanlı	
Kayıtlı	Sayı	50428	2492	52920
	% Kayıtlılık	95,3%	4,7%	100,0%
	% Çalışma şekli	70,6%	31,3%	66,7%
	% Toplam	63,5%	3,1%	66,7%
Kayıt dışı	Sayı	20991	5460	26451
	% Kayıtlılık	79,4%	20,6%	100,0%
	% Çalışma şekli	29,4%	68,7%	33,3%
	% Toplam	26,4%	6,9%	33,3%
Toplam	Sayı	71419	7952	79371
	% Kayıtlılık	90,0%	10,0%	100,0%
	% Çalışma şekli	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	90,0%	10,0%	100,0%

Kaynak: TÜİK HHİA 2016 yılı veri setlerinden derlenmiştir.

3.1.8. TR 32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların Gelirleri İle Kayıt Dışlıklarının Karşılaştırılması

TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösterenlerin gelirleri 2016 yılı asgari ücretini ifade eden 1.300- TL baz alınarak ilk kategori oluşturulmuştur. TÜİK anketin yapıldığı ay yeni işe girenleri ve gelir beyan etmeyenleri ayrı olarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre yeni işe girenleri ve gelir beyan etmeyenleri ayrı tutarsak, gelir arttıkça kayıt dışılık azalıyor denilebilmektedir. Asgari ücret ve altında gelir elde edenlerden kayıt dışı çalışanların oranı %38,7 olarak karşımıza çıkarken, asgari ücret ile 2.000-TL arasında bir gelire sahip olanların kayıt dışılık oranı %14,3 olarak tespit edilmiştir. Gelir arttıkça kayıt dışılık azalmaktadır denilebilir.

Tablo 11. İnşaatçı Çalışanların Gelirleri ile Kayıt Dışlıkları Arasındaki İlişki

		Gelir				Total
		Yeni İşe Giren Veya Gelir Beyan Etmeyen	1-TL-1.300-TL Arası	1.301-TL-2.000-TL	2.001-TL - 3.000-TL	
Kayıtlı	Sayı	9483	12161	12961	4300	38905
	% Kayıtlılık	24,4%	31,3%	33,3%	11,1%	100,0%
	% Gelir	44,1%	61,3%	85,7%	96,7%	63,9%
	% Toplam	15,6%	20,0%	21,3%	7,1%	63,9%
Kayıt dışı	Sayı	12003	7685	2170	147	22005
	% Kayıtlılık	54,5%	34,9%	9,9%	0,7%	100,0%
	% Gelir	55,9%	38,7%	14,3%	3,3%	36,1%
	% Toplam	19,7%	12,6%	3,6%	0,2%	36,1%
Toplam	Sayı	21486	19846	15131	4447	60910
	% Kayıtlılık	35,3%	32,6%	24,8%	7,3%	100,0%
	% Gelir	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	35,3%	32,6%	24,8%	7,3%	100,0%

Kaynak: TÜİK HHİA 2016 yılı veri setlerinden derlenmiştir.

3.2. Nitel Araştırma Bulguları

Araştırma için Denizli’de faaliyet gösteren bir inşaat firmasında çalışan toplamda 15 işçi ile mülakat yapılmak suretiyle görüşülmüştür. Görüşülen işçiler “İŞÇİ 1,2,3 ...15” olarak kodlanmıştır. Araştırmanın bulguları aşağıda verilmektedir.

3.2.1. İşçilere İlişkin Nitel Araştırma Bulguları

Araştırmada öncelikle katılımcıların demografik özellikleri tespit edilmiştir. Bu kapsamda yaşları 19 ile 66 arasında değişen 15 erkek işçi ile görüşülmüştür. İşçilerin ortanca yaşları 53, ortalama yaşları ise 48 olarak belirlenmiştir. Bu veriler minvalinde araştırmaya konu olan işçilerin orta yaş ve üstünde denilebilmektedir. Ancak bu rakamlar TÜİK verileri ile kıyaslandığında daha düşük olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira TÜİK 2016 yılı HHİA incelendiğinde ise TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösterenlerin ortanca yaşları 61, ortalama yaşları ise 52 olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan işçilerden 3’ü bekâr, diğerleri evlidir. Doğum yerleri incelendiğinde 4’ü Denizlili, 4’ü Afyonlu, 2’si Erzurumlu, 2’si Ağrılı, diğerleri ise Şırnak, Iğdır ve Diyarbakırlıdır.

Eğitim seviyeleri incelendiğinde ise, bir kişi okumasının ve yazmasının olmadığını ifade etmiştir. Diğerlerinden ise 11’i İlköğretim, 1’i lise, 2’si de üniversite mezunu olduklarını ifade etmişlerdir. Buradan da inşaat işçilerinin büyük bir bölümünün eğitim seviyesinin düşük olduğunu söylenebilmektedir. İşçilerin %67’si ilkökul mezunudur. Benzer sonuçlar İlhan vd. 2006 yılında Ankara’da temizlik işçileri üzerinde yapılan çalışmada da bulunmuştur. Bu çalışmaya göre temizlik işçilerinin %65,8’i ilkökul mezunudur (2006: 436). Aynı şekilde Pala ve arkadaşlarının 2001 yılında Gemlik sanayi sitesinde çalışanların eğitim durumları da benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada da işçilerin %67,4’ü ilkökul mezunudur (2001: 38). TÜİK 2016 yılı HHİA verileri incelendiğinde ise TR 32 bölgesinde inşaatta çalışan ilkökul ve altında eğitime sahip olanlar toplamın %81’ini oluşturmaktadır.

Tablo 12. İnşaat Sektöründe Çalışan İşçilerin Demografik Durumları

	Yaş	Cinsiyet	Medeni Hali	Doğum Yeri	Eğitim
İşçi 1	31	Erkek	Evli	Denizli	Lisans
İşçi 2	19	Erkek	Bekâr	Afyon	İlkokul
İşçi 3	47	Erkek	Evli	Şırnak	Yok
İşçi 4	61	Erkek	Evli	Afyon	İlkokul
İşçi 5	55	Erkek	Evli	Erzurum	İlkokul
İşçi 6	27	Erkek	Evli	Denizli	Ortaokul
İşçi 7	57	Erkek	Evli	Ağrı	İlkokul
İşçi 8	52	Erkek	Bekâr	Afyon	İlkokul
İşçi 9	53	Erkek	Evli	Diyarbakır	İlkokul
İşçi 10	53	Erkek	Evli	Ağrı	Ortaokul
İşçi 11	49	Erkek	Bekâr	Denizli	Lisans
İşçi 12	55	Erkek	Evli	Iğdır	İlkokul
İşçi 13	39	Erkek	Evli	Erzurum	İlkokul
İşçi 14	56	Erkek	Evli	Afyon	İlkokul
İşçi 15	66	Erkek	Evli	Denizli	Lise

Kaynak: Nitel araştırma verilerinden derlenmiştir.

İnşaatçı çalışanların çalışma şekilleri incelenmiş ve tüm katılımcıların ücretli veya yevmiyeli olarak çalıştıkları tespit edilmiştir. TÜİK 2016 yılı HHİA verileri incelendiğinde ise TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe ücretli veya yevmiyeli olarak çalışanların yaklaşık %78'i ücretli ve yevmiyeli olarak çalışmaktadır.

Araştırmaya konu olan işçilerin aylık ortalama gelirleri yaklaşık olarak 3.300-TL, ortanca gelirleri ise 3.000-TL'dir. TÜİK GYK 2016 yılı verilerine göre TR32 bölgesinde inşaat sektöründe çalışanların yıllık ortalama gelirleri 19.530-TL iken, ortanca gelirleri ise 13.100-TL olarak belirlenmiştir. Bu veriler aylık olarak değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan işçilerin gelirlerinin, ilgili bölgede çalışanların gelirlerinin çok üstünde olduğu saptanmıştır. Bu farkın nedeni, görüşülen işçilerin hepsinin, Denizli'de faaliyet gösteren ve lüks konut üretimi yapan bir inşaat firmasının çalışanı olmasından kaynaklanabilmektedir.. TÜİK 2016 yılı GYK verilerine göre TR32 bölgesinde asgari ücret ve altında gelir elde edenler, bu bölgede inşaatçı çalışanların yaklaşık olarak %72'sine tekabül etmektedir. Araştırmaya katılanlara esas işininizden dolayı Sosyal Güvenlik Kurumuna kayıtlı olup olmadıkları sorulduğunda, tamamının kayıtlı olduğunu ve sosyal güvencelerinin 4/1-a olduğu tespit edilmiştir. Bu benzerliğin nedeni de, tek bir firmada çalışan işçilerle görüşülmüş olmasıdır. TÜİK 2016 yılı HHİA verileri incelendiğinde TR32 bölgesinde inşaat sektöründe çalışan işçilerin yaklaşık %67'si SGK'na kayıtlı iken %33'ü kayıtlı olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 13. İnşaatçı Çalışanların Gelir ve Sosyal Güvenliğe İlişkin Durumları

İşçi	Çalışma şekli	Aylık gelir	Kayıtlılık	Sosyal güvence	Ev durumu	Masraflar
İşçi 1	Ücretli/yevmiyeli	8.000-TL	Evet	4/1-a	Kira	Evet
İşçi 2	Ücretli/yevmiyeli	3.000-TL	Evet	4/1-a	Kira	Hayır
İşçi 3	Ücretli/yevmiyeli	Asg. Ücret	Evet	4/1-a	Kendi evi	Hayır
İşçi 4	Ücretli/yevmiyeli	3.500-TL	Evet	4/1-a	Kendi evi	Evet
İşçi 5	Ücretli/yevmiyeli	3.500-TL	Evet	4/1-a	Kendi evi	Evet
İşçi 6	Ücretli/yevmiyeli	2.000-TL	Evet	4/1-a	Kira	Hayır
İşçi 7	Ücretli/yevmiyeli	3.500-TL	Evet	4/1-a	Kendi evi	Hayır
İşçi 8	Ücretli/yevmiyeli	2.000-TL	Evet	4/1-a	Kira	Evet
İşçi 9	Ücretli/yevmiyeli	2.500-TL	Evet	4/1-a	Kira	Evet
İşçi 10	Ücretli/yevmiyeli	3.000-TL	Evet	4/1-a	Kendi evi	Evet
İşçi 11	Ücretli/yevmiyeli	2.600-TL	Evet	4/1-a	Kira	Evet
İşçi 12	Ücretli/yevmiyeli	3.600-TL	Evet	4/1-a	Kendi evi	Hayır
İşçi 13	Ücretli/yevmiyeli	2.500-TL	Evet	4/1-a	Kendi evi	Evet
İşçi 14	Ücretli/yevmiyeli	3.500-TL	Evet	4/1-a	Kira	Kısmen
İşçi 15	Ücretli/yevmiyeli	4.500-TL	Evet	4/1-a	Kendi evi	Kısmen

Kaynak: Nitel araştırma verilerinden derlenmiştir.

Araştırmaya katılanlara evlerinin mülkiyeti sorulduğunda, katılımcıların %53'ü evlerinin kendilerine ait olduğu, %47'sinin ise evlerinin kira olduğu saptanmıştır. TÜİK 2016 yılı GYK anketine göre ise, TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe çalışanların dağılımı incelendiğinde ise, %57,1'i kendi evine sahip iken, %37,3'ünün kiracı olduğu belirlenmiştir.

Tablo 14. TR 32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışanların Konut Mülkiyetine İlişkin Durumları

	n	Yüzde	Geçerli %	Kümülatif %
Ev sahibi	21.028	57,1	57,1	57,1
Kiracı	13.733	37,3	37,3	94,3
Ev sahibi değil ama kira ödemiyor	2.091	5,7	5,7	100,0
Toplam	36.851	100,0	100,0	

Kaynak: TÜİK GYK 2016 verilerinden derlenmiştir.

Araştırmaya katılanlara kazançlarının, masraflarını karşılamaya yetip yetmediği sorulmuştur. Katılımcılardan iki kişi kısmen yettiğini ifade etmişlerdir. Gelirinin yeterli olduğunu ifade edenlerin oranı yaklaşık %62 olarak belirlenmişken, geliri yeterli gelmeyenlerin oranı ise %38 olarak belirlenmiştir. TÜİK 2016 yılı GYK anketi verileri incelendiğinde ise gelirinin zor yettiğini ifade edenlerin oranı %76,2 iken kolaylıkla geçindiğini ifade edenlerin oranı ise %23,8 olarak saptanmıştır. TÜİK verileri ile çelişkili olarak saptama yapılmıştır. Gelirleri masraflarını karşılamaya yetmemektedir.

Tablo 15. TR32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Faaliyet Gösteren İşçilerin Gelirlerinin Masraflarını Karşılıyıp Karşılamama Durumu

	n	Yüzde	Geçerli %	Kümülatif %
Zor, gelirim harcamama yetmiyor.	28083	76,2	76,2	76,2
Kolaylıkla geçiniyorum.	8768	23,8	23,8	100,0
Toplam	36851	100,0	100,0	

Kaynak: TÜİK GYK 2016 Verilerinden Derlenmiştir.

Araştırmaya katılan işçilere haftada kaç saat çalıştıkları sorulmuştur ve tüm işçiler haftada 8 saat çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Aynı şekilde iş bulmakta zorluk yaşayıp yaşamadıkları sorulmuş ve sadece bir işçi iş bulmakta zorluk çektiğini ifade etmiştir. İş bulmakta zorluk çektiğini ifade eden işçi, 19 yaşında ve en genç işçi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan eğitim seviyesi de ilkökul olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılanların %40'ı kendi imkânları ile iş bulduğunu ifade ederken, %60'ı tanıdık, arkadaş vasıtasıyla iş bulduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 16. İnşaat Çalışan İşçilerin Çalışma Koşulları İle İlgili Bilgiler

İşçi	Saat	Ücret	Ücret zamanı	İş bulma zorluk	Nasıl iş buldunuz?	Kaç kişi çalışıyor
İşçi 1	8	4.000-TL/Ay	Aylık	Hayır	Kendim	50
İşçi 2	8	75-TL/Gün	Haftalık	Evet	Arkadaş	15
İşçi 3	8	Asg.Ücret	Aylık	Hayır	Arkadaş	15
İşçi 4	8	110-TL/Gün	Haftalık	Hayır	Kendim	15
İşçi 5	8	120-TL/Gün	Haftalık	Hayır	Kendim	15
İşçi 6	8	100-TL/Gün	Haftalık	Hayır	Akraba	15
İşçi 7	8	100-TL/Gün	Haftalık	Hayır	Arkadaş	15
İşçi 8	8	100-TL/Gün	Haftalık	Hayır	Kendim	15
İşçi 9	8	700-TL/Hafta	Haftalık	Hayır	Arkadaş	15
İşçi 10	8	750-TL/Hafta	Haftalık	Hayır	Arkadaş	15
İşçi 11	8	600-TL/Hafta	Haftalık	Hayır	Arkadaş	15
İşçi 12	8	530-TL/Hafta	Haftalık	Hayır	Arkadaş	8
İşçi 13	8	115-TL/Gün	Haftalık	Hayır	Kendim	8
İşçi 14	8	110-TL/Gün	Haftalık	Hayır	Kendim	9
İşçi 15	8	750-TL/Hafta	Haftalık	Hayır	Tanıdık	15

Kaynak: Nitel araştırma verilerinden derlenmiştir.

TÜİK 2016 HHİA'ne göre ise katılımcıların %57,2'si kendi imkânları ile %42,5'u ise akraba, eş dost vasıtası ile iş bulduklarını ifade etmişlerdir. Elde edilen veriler Tablo 17 verilmektedir. Tablo 17'ye göre dikkat çeken bir husus, çalışanların iş bulma yöntemleri içerisinde İŞKUR'a başvurunun düşük olmasıdır. Zira TR 32 bölgesinde

inşaat sektöründe faaliyet gösteren bireylerin toplam sayısı 79.370 kişi iken, İŞKUR vasıtası ile işe yerleşenlerin oranı sadece 144 kişidir.

Tablo 17. TR32 Bölgesinde İnşaat Sektöründe Çalışan İşçilerin İş Bulma Yöntemleri

	n	%	Geçerli %	Kümülatif %
Kendi imkânlarımla	28.896	36,4	57,2	57,2
İŞKUR vasıtasıyla	144	,2	,3	57,5
Akraba, eş, dost	21.502	27,1	42,5	100,0
Toplam	50.543	63,7	100,0	
Eksik veri	28.828*	36,3		
Toplam	79.370	100,0		

Kaynak: TÜİK 2016 HHİA Verilerinden Derlenmiştir.

*Bu soru son iki yılda işe başlayanlara sorulmuştur. 28828 kişi 2 yıldan daha uzun süredir çalışmaktadır.

Katılımcılara işyerinizde kaç kişi çalışıldığı sorulmuştur. Katılımcıların %20'si 10 işçiden az, %73'ü 10 ile 15 işçi arasında bir işçi çalıştığını, geri kalan %7'si ise 50 işçi çalıştırılan bir işyerinde çalıştığını ifade etmişlerdir. TÜİK 2016 yılı verileri incelendiğinde ise 10 kişiden az işçi çalışanların oranı %82,2 iken, 11-15 işçi arası %5 ve 50 işçiden fazla olanların oranı ise %5,3 olarak saptanmıştır. Elde edilen bulgular TÜİK verileri ile benzerlik göstermemektedir.

İnşaatçı çalışan işçilere hiç kayıt dışı çalışıp çalışmadıkları sorulmuştur. Araştırmaya katılan işçilerin %40'ı kayıt dışı çalıştıklarını, %60'ı da kayıtlı çalıştıklarını ifade etmişlerdir. TÜİK HHİA 2016 yılı TR 32 bölgesi inşaat sektöründe yapılan analizlerde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

İşçilere “Sosyal Güvenlik Denilince Aklınıza Ne Geliyor?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların %40'ı bu konu hakkında bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Diğerleri ise, güvencesiz çalışma, ölüm ve sağlık yardımı, sakatlık yardımı, iş kazaları tazmini, sağlık hakkı, emeklilik, aile yardımı gibi fikir beyan etmişlerdir.

“Güvenlik önlemleri alınmayınca ölümler yaşanabilmektedir. Güvencen olmazsa sağlık sorunlarını çözemezsin” (İşçi:2).

“Hiç sağlık kurumuna gitmedim, bilmiyorum” (İşçi:3).

Çalışma hayatları boyunca, müfettişler tarafından bir denetim yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda ise işçilerin %40'ı herhangi bir denetime denk gelmediklerini ifade etmişlerdir. Diğer %60'ı ise denetlendiklerini ifade etmişlerdir.

İşçilere işsizlik ödeneği hakkında bilgileri olup olmadığı, daha önce hiç başvuru yapıp yapmadıkları ve işsizlik ödeneği alıp almadıkları sorulmuştur. İşçilerin %40'ı işsizlik ödeneğinden haberdardır. Diğer %60 ise bu haklarını bilmemektedirler. Ayrıca işçilerin hiçbirinin işsizlik ödeneğine başvuru yapmadıkları ve ödenek almadıkları tespit edilmiştir.

İşçilere ücretlerinin tam yatıp yatmadığı sorulmuş, bir işçi ücretinin tam yatmadığını belirtmiştir. İşçiler ayrıyeten fazla mesai yaptıklarını ve fazla mesai ücretini aldıklarını ifade etmiştir. Sadece şantiye şefi fazla mesai almadığını beyan etmiştir.

Tablo 18. İnşaatta Çalışan İşçilerin Kayıt Dışılık İle İlgili Durumları

	Kayıt Dışı Çalışma	Sosyal Güvenlik Riskleri Nelerdir?	Denetim Yapılıyor mu?	İşsizlik Ödeneği bilgisi	İşsizlik Ödeneği Başvuru	İşsizlik Ödeneği Aldınız mı?	Ücret Tam Yatıyor mu?	Fazla Çalışma Ücreti
İşçi 1	Hayır	Sigortasız çalışma	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Hayır
İşçi 2	Hayır	Ölüm/sağlık	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 3	Evet	Ölüm/sakatlık	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 4	Hayır	SGK	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 5	Hayır	İş kazaları	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 6	Hayır	Bilmiyorum	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 7	Hayır	Bilmiyorum	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 8	Evet	Sigorta/kaza	Hayır	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 9	Hayır	Bilmiyorum	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 10	Evet	Sağlık, emeklilik, aile yardımı	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet
İşçi 11	Evet	Bilmiyorum	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 12	Hayır	Bilmiyorum	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 13	Evet	Bilmiyorum	Evet	Hayır	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 14	Hayır	Sağlık	Hayır	Evet*	Hayır	Hayır	Evet	Evet
İşçi 15	Evet	Sağlık, emeklilik	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Evet	Evet

Kaynak: Nitel araştırma verilerinden derlenmiştir.

Asgari ücret ile çalışan, okuma yazmasının olmadığını, amele olarak çalıştığını ifade eden işçiye kayıt dışı çalışıp çalışmadığı sorulmuş ve şu şekilde yanıt alınmıştır:

“Geçmişte kayıt dışı çalıştığım zamanlarım oldu. Çünkü evimin geçimini başka türlü sağlayamıyordum, mecburdum” (İşçi: 3). Aynı şekilde İşçi 8 ve İşçi 10’da daha önce kayıt dışı çalışmalarının olduğunu ve mecburiyetten kayıt dışı çalıştığını ifade etmiştir.

“Önceden çiftçilik yapıyordum, o zaman sigortam yoktu.” şeklinde ifade veren İşçi 13’ünde ilköğretim mezunu olduğu saptanmıştır.

“Daha önceden sigortasız çalışmam oldu. İşveren isterse bildiriyordu. Ben de maddi durumum iyi olmadığı için çalışmak zorunda kaldım” (İşçi:15).

Nitel araştırma kapsamında kayıt dışı çalıştıklarını ifade eden işçiler incelendiğinde, birinin ortaokul mezunu, birinin okuma yazmasının olmadığını, diğerlerinin ise ilköğretim mezunu olduğu gözle çarpmaktadır.

3.2.2. İşverenlere İlişkin Nitel Araştırma Bulguları

Araştırma için yaşları 27 ile 53 arasında değişen, 4’ü kadın 11’i erkek, 15 işveren ile görüşülmüştür. Bir işveren bekâr, diğer işverenler evli olduklarını ifade etmişlerdir. Bir işveren Konyalı, biri Mersinli diğerleri Denizlilidir. İşverenlerin hepsinin yükseköğretim eğitimi aldıkları saptanmıştır. Nitel araştırma sonucunda elde edilen veriler Tablo 19’da verilmektedir.

Tablo 19. İnşaat Sektöründe Faaliyet Gösteren İşverenlerin Demografik Bilgileri

İşveren	Yaş	Cinsiyet	Medeni hal	Doğum Y.	Eğitim
İşveren 1	40	Kadın	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 2	42	Kadın	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 3	39	Erkek	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 4	32	Kadın	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 5	36	Kadın	Evli	Denizli	Önlisans
İşveren 6	45	Erkek	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 7	53	Erkek	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 8	34	Erkek	Evli	Konya	Lisans
İşveren 9	43	Erkek	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 10	39	Erkek	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 11	27	Erkek	Bekâr	Denizli	Lisans
İşveren 12	42	Erkek	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 13	39	Erkek	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 14	39	Erkek	Evli	Denizli	Lisans
İşveren 15	43	Erkek	Evli	Mersin	Lisans

Kaynak: Nitel araştırma verilerinden derlenmiştir.

İşverenlerin aylık gelirleri 4.000-TL ile 15.000-TL arasında değişmektedir. Tüm işverenler Sosyal Güvenlik Kurumuna kayıtlı olduklarını ifade etmişlerdir. Kendileri ile görüşülen işverenler sosyal güvencelerini 4/1-b ve özel sigorta aracılığı ile karşıladıklarını ifade etmişlerdir. İki işveren evinin kira olduğunu beyan etmiştir. Geliriniz masraflarınızı karşılamaya yetiyor mu şeklinde yöneltilen soruya 3 işveren yetmediğini, diğerleri de yettiğini ifade etmiştir.

Tablo 20. İnşaat Sektöründe Faaliyet Gösteren İşverenlerin Gelirlerine İlişkin Durumları

	Çalışma şekli	Aylık gelir	Kayıtlılık	Güvence	Ev durumu	Masraflar
İşveren 1	İşveren	10.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Evet
İşveren 2	İşveren	Bilmiyorum.	Evet	4/1-b	Kendi evi	Hayır
İşveren 3	İşveren	5.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Hayır
İşveren 4	Kendi hes.	5.000-TL	Evet	4/1-b +özel	Kira	Evet
İşveren 5	İşveren	4.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Hayır
İşveren 6	İşveren	10.000-12.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Evet
İşveren 7	İşveren	10.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Evet
İşveren 8	İşveren	10.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Evet
İşveren 9	İşveren	7.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Evet
İşveren 10	İşveren	10.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Evet
İşveren 11	İşveren	10.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Evet
İşveren 12	İşveren	12.000-15.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Evet
İşveren 13	İşveren	5.000-10.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Evet
İşveren 14	İşveren	10.000-TL	Evet	4/1-b	Kendi evi	Evet
İşveren 15	İşveren	5.000-TL	Evet	4/1-b	Kira	Evet

Kaynak: Nitel araştırma verilerinden derlenmiştir.

İşverenlere “Sizce işçi niçin kayıt dışı çalışmak ister ve işveren niçin kayıt dışı işçi çalıştırmak ister?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. İşverenlere göre işçiler;

- Vurdumduymazlıklarından dolayı
- Daha fazla kazanç elde etme arzusu
- Yasal olarak kayıt altına girmek istememe
- Eğitimsizlik
- Ekonomik nedenler

- İşçinin emekli olması veya yabancı uyruklu olması
- İşçinin resmi borçları
- Ç:alıştıkça emekli maaşının düşeceği inancı yüzünden kayıt dışı çalışmak istemektedirler.

İşverenlerin ise;

- Maliyet korkusu
- Ekonomik nedenler
- Diğer mali ve hukuki sorumluluklar
- Rekabet avantajını kaybetme gibi nedenlerle kayıt dışı işçi çalıştırmaya yöneldiği saptanmıştır.

“İşçilerin vurdumduymazcılığı ve bana bir şey olmazcılığı yüzünden” (İşveren:1).

“ Maliyet korkusu” (İşveren:2, 4, 7).

“İşçi kayıt dışı çalışmak ister. Çünkü kendisine daha fazla yapılmasını ister. İşveren ise iş kazası riskini dikkate almadan, maliyeti minimuma indirmesi sebebi ile kayıt dışı işçi çalıştırmaktadır” (İşveren:3).

“Günümüz şartlarında kayıt dışı çalışarak daha fazla kazanç sağlamak çalışana cazip gelir. Çünkü daha fazla gelir elde edecektir. İşveren ise maliyeti minimuma indirme sebebiyle kayıt dışı çalıştırır” (İşveren:5).

“İşçi ancak daha fazla ücret almak beklentisi ile ya da yasal olarak kayıt altına girme ile ilgili bir sorunu varsa bu şartları kabul eder. İşveren ise kayıtlı işçi çalıştırması durumunda bunun mali ve hukuki sorumluluklarından kaçmak adına bunu yapabilir” (İşveren:6).

“Eğitimsizlik ve ekonomik nedenler” (İşveren:8).

“Bazı durumlarda işçi kayıt dışı çalıştığını fark edemiyor, ilk akla gelen endişe hayatını o gün kazanmak ile ilgili. Ama son yıllarda işçide sigorta anlamında hak arama arttı. İşveren inşaat dışındaki ofisinde genellikle sigorta giriş çıkışını yapacak iyi bir ekip barındırmıyor. Prim yatırmamak rekabetin bir aracı olarak algılanıyor” (İşveren:9).

“İşçi kayıt dışı çalışmak istemez. Emekli veya yabancı uyruklu ise kayıt dışı çalışmak isteyebilir, işveren ise maliyetini düşürmek için kayıt dışı çalıştırmak ister” (İşveren:10).

“İşçi resmi borçları ve emekliliğini etkilememesi için kayıt dışı çalışmayı isteyebilir, işveren ise maliyetlerini yükselttiğinden dolayı isteyebilir” (İşveren:14).

İşverenlere “Asgari işçilik nedir? Sizce kayıt dışılığı artırıyor mu azaltıyor mu?” şeklinde soru yöneltilmiştir. İşverenlerin birçoğu asgari işçiliğin ne olduğunu bilmediğini ifade etmişlerdir. Bir kısmı ise tanımlamışlardır. Tanımlama yapanlar arasında artırdığını da artırmadığını da düşünen işveren bulunmaktadır.

“Yaklaşık inşaat maliyetlerinin kuruma bildirilen primle işçilik tutarlarının karşılaştırılmasıdır. Maliyet yüksek olunca bildirmek avantajlı olur. Kayıt dışılığı azalır.” (İşveren:2).

“SGK’ya bildirilmesi gereken asgari çalışma gün sayısı ve buna bağlı prime esas kazançtır. Çünkü o iş için asgari yatırılacak işçilik bedeli bellidir ve bu bedeli tamamlamak için çalışanların girişi yapılır” (İşveren:10).

“Asgari işçilik; bir inşaatın imalatının yapılması için gereken minimum işçilik miktarıdır. Asgari işçiliğin kayıt dışılığı artırdığını düşünmüyorum. Çünkü inşaat sektöründe ciddi eleman sıkıntısı var” (İşveren:13).

İşverenlere son olarak kayıt dışı çalışmanın neden inşaat sektöründe yaygın olduğu sorulmuştur. İşverenler;

- Kalifiye eleman yoksunluğu
- İşverene işçinin maliyeti
- İşçinin maddi beklentileri

- İşçilerin eğitim seviyesinin düşüklüğü
- İşçinin sabit bir çalışma yerinin olmaması
- İşçi profilinin de işveren profilinin de bilgisizliği, yetersizliği
- Taşeron firmaların daha fazla kazanç sağlama isteği
- Taşeron sisteminin yaygınlığı, taşeronların eğitimsizliği
- Vergilendirmedeki yüksek maliyetler
- Bürokrasinin fazlalığı
- İnşaatın durumuna göre parça başı işler olması
- Mesleki yeterlilik belgelerinin yaygınlaşmaması
- Müteahhitlik yasasının olmaması gibi sebepleri, inşaat sektöründe kayıt dışı çalışmanın nedenleri olarak sıralanmışlardır.

“Suistimale açık fazla detayda konu var. Kalifiye eleman bulmak güç, var olan da maddi anlamda talebi fazla” (İşveren: 2).

“İşçinin işverene maliyeti ve sistemin buna engel olacak önlemleri alamaması. Aynı zamanda işçi açısından da işverenin sunduğu olanakların, işçiyi maddi ve manevi olarak yetememesi” (İşveren: 3).

“Kayıt dışılık, maliyetlerin fazlalığı ve müteahhit firmanın veya yüklenici firmanın daha fazla kazanma çabası sonucu yaygındır” (İşveren:4).

“İnşaat sektörü işçi niteliği açısından en alt kademedeki sektörlerin başında gelir. Ancak işveren profiline baktığımız da da, ülkede henüz bir müteahhitlik yasasının bile olmadığını düşünürsek aynı profile yakın şeyler söylemek mümkün olabilir. Bugün kamu işleri dışındaki tüm inşaat işlerinde yer alan müteahhitlik için bir yeterlilik veya sınırlama söz konusu değildir. Bu sebeple bu ortamda oluşan işveren profili de öncelikli sorundur” (İşveren:6).

“Taşeron sisteminin yaygın olması ve vergilendirmedeki yüksek maliyetler, kayıt dışılığın sebepleridir.” (İşveren:7).

“İşçinin sabit bir çalışma yerinin olmaması, bürokrasi, şantiyenin durumuna göre parça işler olması ve taşeronların eğitimsizliği gibi sebepler kayıt dışılığın nedenleridir” (İşveren: 8).

“İşçilik hizmeti aldığımız taşeron ekiplerin firmalaşamaması en büyük sebeptir. Küçük parça işlerde karşınıza çoğu zaman kendi sigortasını ilgisiz bir yerde yatırma çabasında olan, kısa süreli ve mobil işleri yapmaya alışmış bir kitle ile muhatabız” (İşveren: 9).

“İnşaat sektöründe konutun gerçek satış değeri ile tapuda beyan edilen resmi satış değeri arasındaki fark yüksektir. Bunun nedeni inşaatla gösterilen birçok işçiliğin kayıt dışı taşeronlar tarafından yapılması ve bunlara ait faturalandırma yapılmamasıdır. Mesleki yeterlilik belgesinin yaygınlaştırılması, inşaat sektöründe kayıtlı istihdamı arttıracaktır. Müteahhitlik yapılabilmesi için kriterlerin net olmaması ve sektörde yoğun taşeron kullanılması kayıt dışılığı arttırmaktadır” (işveren: 10).

“Çalışanların eğitim seviyesi ve yetmişmiş kalifiye elemanın bulunamaması kayıt dışılığı arttırmaktadır” (İşveren:11).

“İnşaatlarda işlerin sürekli olmaması, uzmanlık alanlarına göre çok değişken işçilerin çalışması, işinde uzmanlığı olmayanların inşaatlarda çalışıyor olması yaygınlık sebebidir” (İşveren:12).

“Günlük işçi çalışmasından dolayı yaygındır” (İşveren:14).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kayıt dışı istihdam, istihdam içerisinde yer alan kişilerin faaliyetlerini hiçbir resmi kuruma bildirmemesi, gerçeğin altında bildirmesi veya usulüne uygun bildirmemesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum, kısa vadede

işverenlerin avantajına bir durum yaratıyor gibi görünmekteyken, uzun vadede işçilerin birtakım haklardan mahrum kalmalarına, ayrıca devletin vergi ve prim gibi gelirlerinin düşmesine kamu maliye dengesinin bozulmasına sebebiyet vermektedir. Bu bozulmalar, toplum içerisinde kamu otoritesine ve sosyal güvenlik sistemine olan inancı da olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu çalışma inşaat sektöründe faaliyet gösteren işverenlerin ve çalışan işçilerin kayıt dışılığa ilişkin durumlarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında TÜİK mikro veri setlerinden yararlanılmıştır. Veri setlerini Hane Halkı İşgücü Anketleri 2016 yılı ve Gelir Yaşam Koşulları 2016 yılı verileri oluşturmaktadır. TÜİK'den elde edilen veriler SPSS istatistik programı ile analizler yapılmak suretiyle durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bunların yanı sıra çalışma kapsamında Denizli ilinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren 15 işveren ve 15 işçi ile derinlemesine mülakat yapılmıştır. Bu mülakat sonucunda elde edilen veriler TÜİK verileri ile kıyaslanmak suretiyle, TR 32 bölgesinde inşaat sektöründeki kayıt dışılığa ilişkin durum değerlendirilmiştir.

TÜİK HHİA ve GYK verileri setlerinden elde edilen bulgular şu şekildedir. TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren çalışanların %97,9'unu erkekler oluşturmaktadır. Bu sektörde çalışanların %94,6'sı Türkiye doğumludur. Ayrıca işteki durumları incelendiğinde ise; inşaat sektöründe faaliyet gösterenlerin %77,8'i ücretli veya yevmiyeli olarak çalışmaktayken, %9,4'ü işveren, %10,9'u kendi hesabına çalışan ve %1,9'u da ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır.

TÜİK verilerine göre inşaat sektöründe çalışanların %82,2'si on kişiden az işyerlerinde çalıştığını ifade etmişlerdir. Bunların %66,7'si SGK'ya kayıtlı çalışmakta iken, %33,3'ü kayıt dışı çalışmaktadır. Bu sektörde çalışanların %81,3'ü ilköğretim ve altı eğitime sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca inşaatta çalışanların %59,6'sı fazla mesai yaptığını belirtmiştir.

Öte yandan kayıt dışılık durumları karşılaştırıldığında, erkeklerin bu sektörde kadınlardan daha fazla kayıt dışı çalıştıkları saptanmıştır. İnşaat sektöründe çalışanların büyük bir çoğunluğunun erkek olmasından kaynaklanıyor olabilmektedir.

Türkiye doğumluların mı, yoksa Türkiye dışında doğanların mı daha fazla kayıt dışı çalıştıkları araştırıldığında ise oldukça çarpıcı bir sonuçla karşılaşmaktadır. Türkiye dışında doğanların %77,8'i kayıt dışı çalışmaktadır. Ülkemiz 2011 yılından bu yana sürekli olarak Suriye'den göç almaktadır. Kayıt dışı çalışanlardaki bu yoğunluk göz önüne alınarak, Türkiye doğumlu olmayan bireyler ile ilgili kayıt dışılığı önlemeye yönelik politikalar üretilmelidir.

Çalışma kapsamında okuma yazma bilmeyenlerin, bilenlere nazaran oransal olarak daha fazla kayıt dışı çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda eğitim seviyesinin artırılması, toplumun bilinçlenmesi, kayıt dışılığa ilişkin tedbirler olarak karşımıza çıkabilmektedir. Ayrıca bekâr çalışanların evlilere, evlilerin de boşanmışlara nazaran daha fazla kayıt dışı çalışmaya yönelindikleri söylenebilmektedir. Bunun nedeni bekâr kişilerin, üstlerindeki sorumlulukların az olması olabileceği gibi, bu kişilerin günü kurtarma çabasından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir.

Çalışanların işteki durumları incelendiğinde ise, en çok kendi hesabına çalışanlar ile ücretli veya yevmiyeli çalışanların kayıt dışı çalıştığı tespit edilmiştir. Bu tespit doğrultusunda, yapılacak olan denetimler bu işlerde çalışanlara yönelik olarak yapılabilir.

TÜİK verilerine göre, yarı zamanlı çalışanlar da kayıt dışı çalışma oranı oldukça yüksektir. Yarı zamanlı çalışanların %68,7'si kayıt dışı çalışmaktadır. TÜİK HHİA 2016 yılı verilerine göre bu bölgede inşaat sektöründe çalışanların gelirleri arttıkça kayıt dışılıkları azalma eğilimi göstermektedir.

Araştırmaya Denizli ilinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren 15 işveren ve 15 işçi ile derinlemesine mülakat yöntemi ile uygulamalar yapılarak devam edilmiştir. Mülakat yapılan işçilere ilişkin veriler şu şekilde özetlenebilmektedir. Görüşülen işçilerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu, TÜİK verilerinin aksine gelirlerinin yüksek ve gelirlerinin masraflarını karşılamaya yettiği, tüm çalışanların SGK'ya kayıtlı oldukları, fazla mesai yaptıkları, ücretlerinin tam yattığı tespit edilmiştir.

TÜİK verilerine göre TR 32 bölgesinde inşaat sektöründe çalışan 79.370 kişi bulunmaktadır ve bu kişilerin sadece 144'ü İŞKUR aracılığı ile iş bulduğunu belirtmiştir. İŞKUR'a ilişkin bilgilendirmeler yapılmalı, kamu spotları oluşturmak, ilan vermek suretiyle İŞKUR'un amacı, destekleri ve teşvikleri konusunda toplum bilinçlendirilmelidir.

İşverenlerle yapılan görüşmeler neticesinde ise, gelirlerinin 4.000-TL ile 15.000-TL arasında değiştiği, hepsinin SGK'ya kayıtlı olduğu ve eğitim seviyelerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

İşçilere göre kendilerinin kayıt dışı çalışma nedenleri maddi imkânlarının, gelirlerinin iyi olmaması sebebiyle mecburiyetten kayıt dışı çalışmaya yöneldikleri tespit edilmiştir. İşverenlere göre ise işçiler, vurdumduymazlıklarından, daha fazla kazanç elde etme arzusunda olduklarından, yasal olarak kayıt altına girmek istememelerinden, eğitim seviyelerinin düşük olmasından, emekli veya yabancı uyruklu olması dolayısıyla birtakım yasal sorunlarla karşılaşmak istemediklerinden, resmi borçlarının olmasından ve çalıştıkça emekli aylıklarının düşeceğine olan inanç yüzünden kayıt dışı çalışmak istemektedirler.

İşverenlerin ise; maliyet korkusu, ekonomik nedenler, diğer mali ve hukuki sorumlulukla, rekabet avantajını kaybetme gibi nedenlerle kayıt dışı işçi çalıştırmaya yöneldiği saptanmıştır.

İşverenlere “Asgari işçilik nedir? Sizce kayıt dışılığı artırıyor mu azaltıyor mu?” şeklinde soru yöneltilmiştir. İşverenlerin birçoğu asgari işçiliğin ne olduğunu bilmediğini ifade etmişlerdir. Bir kısmı ise tanımlamışlardır. Tanımlama yapanlar arasında artırdığını da artırmadığını da düşünen işveren bulunmaktadır. Bu anlamda inşaat sektörünün bağlı bulunduğu sivil toplum kuruluşları, Meslek Odaları bu eksikliği tamamlama yolunda adımlar atmalıdırlar.

İşverenlere son olarak kayıt dışı çalışmanın neden inşaat sektöründe yaygın olduğu sorulmuştur. İşverenler, kalifiye eleman yoksunluğu, işverene işçinin maliyeti, işçinin maddi beklentileri, işçilerin eğitim seviyesinin düşüklüğü, işçinin sabit bir çalışma yerinin olmaması, işçi profilinin de işveren profilinin de bilgisizliği, yetersizliği, taşeron firmaların daha fazla kazanç sağlama isteği, taşeron sisteminin yaygınlığı, taşeronların eğitimsizliği, vergilendirmedeki yüksek maliyetler, bürokrasinin fazlalığı, inşaatın durumuna göre parça başı işler olması, mesleki yeterlilik belgelerinin yaygınlaşmaması, müteahhitlik yasasının olmaması gibi sebepleri, inşaat sektöründe kayıt dışı çalışmanın nedenleri olarak sıralamışlardır. Bu nokta da, kalifiye eleman yetiştirilmesi, işçilerin eğitim seviyelerinin artırılması, sertifika verilmesi, mesleki yeterlilik belgelerinin aktif hale getirilmesi, taşeronlara ilişkin sorunların çözümü için politikalar üretilmesi, müteahhitlik yasasının çıkarılması bu sektörde yaygın olarak görülen kayıt dışılığı engelleme yönünde gerekli adımlar olacaktır.

KAYNAKÇA

- Baldemir, E., Gökalp, M.F. ve Avcı , A.G.M. (2005). “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Mımcık Model İle Tahminlenmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10(2).
- ILO (2013). The Informal Economy And Decent Work: A Policy Respurce Guide, http://www.ilo.org/emppolicy/pubs/WCMS_212688/lang--en/index.htm, (Erişim Tarihi: 23 Temmuz 2018).
- İlhan, M.N., Kurtcebe, Z.Ö., Durukan, E. ve Koşar, L. (2006). “Temizlik İşçilerinin Sosyo-demografik Özellikleri ve Çalışma Koşulları ile İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sıklığı”, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 20(6), 433-439.
- Kavak, B. (2008). Pazarlama Araştırmaları Tasarım ve Analiz, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Özgür, A.Ö. ve Demirbilek, S. (2016). “Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam Sorunu”, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, Prof. Dr. Fevzi Demir’e Armağan Özel Sayı, 891-948.
- Pala, K., Nacarküçük, S., Türkkan, A. ve Akıç, N. (2001). “Gemlik Sanayi Sitesinde Çalışan İşçilerin Sağlık Durumlarının Değerlendirilmesi” , Mesleki Sağlık Güvenlik Dergisi, 7, 37-41.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). Gelir Yaşam Koşulları Anketi, (Erişim Tarihi: 2 Temmuz 2018).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). Hane Halkı İşgücü Anketi, (Erişim Tarihi: 2 Temmuz 2018).
- Türkiye İstatistik Kurumu. İşgücü İstatistikleri. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007 (Erişim Tarihi: 2 Temmuz 2018).